

ვირტუალური ეკონომიკა და გადასახადები

კაპიტალის მობილურობის ფართომასშტაბიან ზრდას, რომელიც წარმოადგენს გლობალიზაციის ერთ-ერთ საყოველთაოდ აღიარებულ შედეგს, ადგილი აქვს მთელ მსოფლიოში სრულიად განსხვავებული საგადასახადო რეჟიმების არსებობის პირობებში. პროტექციონისტული ბარიერების შემცირებას ან გაქრობას მიყვება კონკურენციის ზრდისკენ. მზარდ დარჩენის შანსი გააჩნია მხოლოდ იმას, ვისაც შეუძლია უზრუნველყოს თავისი საქონლისა და მომსახურების წარმოება მინიმალური დანაკარგებით (სხვა დანარჩენ პირობებში). შესაბამისად, იმისთვის რომ გადარჩეს, კომპანიამ უნდა მოახდინოს თავისი გადასახადების მინიმიზირება. ნორბერგი მიუთითებს, რომ კორპორაციებისათვის არ არის აუცილებელი «დაუყოვნებლივ გადავიდნენ ყველაზე დაბალი გადასახადების მქონე ქვეყნებში. ისინი მიემართებიან იქ, სადაც მათი აზრით არსებობს კეთილდღეობის სათანადო მაჩვენებელი, მათ მიერ

გადახდილი გადასახადების სანაცვლოდ.» [2. “Norberg J.”Protection of global capitalism”]. მართლაც, კორპორაციის აქტივების ფიზიკური განთავსება და მისი იურისდიქცია სხვადასხვაა. ორი სრულიად განსხვავებული ცნებებია. კომპანიები, კონკურენციის წნეხის ქვეშ, რა თქმა უნდა ცდილობენ იქცნენ ყველაზე დაბალი გადასახადების მქონე ქვეყნების საგადასახადო რეზიდენტებად და იმავდროულად დარჩნენ იმ ქვეყნებში, სადაც მათ გააჩნიათ ბიზნესისთვის უკეთესი პირობები. რატომ გადაიხდის კომპანია გადასახადებს, თუკი მას გააჩნია შანსი გახდეს «ფრი რაიდერი» და გადასცეს გადასახადების ტვირთი ნაკლებად მობილურ გადასახადების გადამხდელებს? სუკვე აღარ არის ეფექტიანი მოწოდება ბიზნესის პასუხისმგებლობის შესახებ, არც ხანგრძლივი მსჯელობები იმაზე, რომ «გადახდილი გადასახადები მიიმართება განათლებაზე, საავადმყოფოებზე, ბიზნეს-ინფრასტრუქტურის განვითარებასა და საყოველთაო კეთილდღეობის მქონე სახელმწიფოს შექმნაზე», აღარც ისეთი იაფფასიანი სოციალური რეკლამებია საინტერესო, როგორცაა: «გადაიხადეთ გადასახადები და იძინეთ მშვიდად», ან «გადასახადები ასაზრდოებენ ჩვენს მოხუცებს». გლობალური კონკურენციის მქონე სივრცეში, თუ კომპანია გადაიხდის გადასახადებს, ის დაკარგავს საბაზრო ნიშას უფრო სწრაფად, ვიდრე მის მიერ გადახდილი გადასახადები მიაღწევენ სახელმწიფო ბიუჯეტის ანგარიშამდე.

ამ კონკურენტულ გარემოში აღარ არიან მოქმედი არც დამსჯელი სპეცრაზმები და არც ინფორმაციის მოპოვების მრავალფეროვანი საშუალებები. შეიარაღებული ადამიანები ვერსად ვერ შეიჭრებიან და ვერც ვერაფრის კონფისკაციას ვეღარ მოახდენენ. სხვადასხვა ტიპის სპეცსამსახურები უძლურები არიან ჩვეულებრივი PGP-ს. ელექტრონული ფულის, სტრუქტურირებული ოფციონური კონტრაქტებისა და ოფშორული კორპორაციების ანონიმური მფლობელების წინააღმდეგ.

აღნიშნულის გაზიარება ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში მცხოვრებთათვის განსაკუთრებით ძნელია. მათთვის ხომ გადასახადებისათვის თავის არიდება გათანაბრებული იყო «ფსევდო მეწარმეობასთან» და «ფიქტიურ» სრუქტურებთან. მხოლოდ განსაკუთრებული უმცირესობა რისკავს გაიტანოს თავისი ფული ამ საეჭვო ოფშორებში. ბევრ ქვეყანაში სახელმწიფო საგადასახადო ტერორიზმი იქცა ჩვეულებრივ მოვლენად, დაწოლა ბიზნესზე ძლიერდება. მიუხედავად ამისა ყალიბდება სერიოზული კონკურენცია და ბაზარი. ფული, რომელიც არ არის ჩადებული წარმოების განვითარებაში, ფუჭია. ფულის დამკარგავი ფირმა ბაზრის მიერ ისჯება სწრაფად და სასტიკად. სწორედ ასეთ საწარმოებს აღარ ეყოფა სახსრები ახალი მოწყობილობების შესაძენად ან ბანკში მორიგი დავალიანების დასაფარავად. თუკი ფირმის მიერ შექმნილ დამატებით ღირებულებაში გადასახადების ხვედრითი წილი ტოლია ან აღემატება საკუთრივ საწარმოს მიერ მიღებულ მოგებას, მაშინ გადასახადებით დაბეგვრისაგან გაქცევა ნიშნავს საწარმოო რენტაბელობის ორმაგ გაზრდას, ფირმის აქციების 100%-იან ზრდას. რეინჟინერინგს, ხარისხისათვის ბრძოლას, სიგმებისა და balanced scorecards არანაირ რაოდენობას, სარეკლამო კომპანიებს და სოციალურ პასუხისმგებლობას არ შეუძლია უზრუნველყოს ასეთი სწრაფი ეფექტიანობის ზრდა. ბაზარი მიესალმება უფრო ეფექტიან კამპანიებს, და შესაბამისად, ბუნებრივი საბაზრო გადარჩევა მიმდინარეობს იმ კომპანიების სასარგებლოდ, რომლებიც არ იხდიან გადასახადებს. იმ მოსაზრებას, რომ მომავალი ეკუთვნის იმ საწარმოებს, რომლებიც არ იხდიან გადასახადებს, ადასტურებს ემპირიული ფაქტებიც. ინვესტიციების ზრდის ტემპები ოფშორულ ზონებში გაცილებით უსწრებს წინ ტემპებს მთელს დანარჩენ მსოფლიოში. სწორედ ოფშორებშია დარეგისტრირებული მსოფლიოს უმსხვილესი ბანკები. Bბევრი კომპანია, მდიდარი კერძო პირები გადადიან ოფშორებში ან უკიდურეს შემთხვევაში ნომინალურად ირიცხებიან იქ საგადასახადო რეზიდენტებად.

როგორც უკვე ავღნიშნეთ, ყველაზე რენტაბელურ კომპანიებს გააქვთ თავიანთი მოგება ოფშორებში და სწორედ გადასახადებისგან თავის არიდება აძლევს მათ შანსს შეინარჩუნონ მაღალი რენტაბელობა, მოახდინონ ტექნოლოგიური გადაიარაღებები და გაიღონ თავიანთი თანხები სახელმწიფო ბიუროკრატების ხელფასებისთვის და არაეფექტიან welfare state-ის შესანახად. სწორედ

ოფშორულ რეზიდენციებს უკავიათ წამყვანი ადგილები უცხოური ინვესტორების ტოპ-რეიტინგებში მსოფლიოს ბევრი ქვეყნის ეკონომიკაში, მათ შორის ყოფილ საბჭოთა კავშირის ქვეყნებშიც. ასეთ ქვეყნებს შორის თავისი ადგილი უკავია კვიპროსს, ვირჯინიის კუნძულებს და ა.შ. ეს ნიშნავს, რომ უცხოური ინვესტიციების დიდი ნაწილი ბევრი ქვეყნისათვის ეს არის სამამულო კომპანიების ფული, რომლებიც თავის დროზე გადატანილ იქნა უგადასახადო ოფშორებში და შემდგომში ისინი ბრუნდებიან საკუთარ ან მსგავს საწარმოებში უცხოური ინვესტიციების ფორმით. რასაკვირველია, გადასახადებისაგან თავის არიდება არ ამოიწურება ოფშორების არსებობით. ვიტო ტანზი [Vito Tanzi, inter-American development bank, Paper on 15-th international scientific conference] გამოყოფს რამოდენიმე ფინანსურ «ტერმინს». [3. ოფიციალური ტერმინი. იხ. [http://www. Infopark.ru/press/article](http://www.Infopark.ru/press/article)]. სწორედ ასე უწოდებს იგი თანამედროვე გლობალური ეკონომიკისათვის დამახასიათებელ მოვლენას, რომელიც ახასიათებს დაბეგვრის ახლად ჩამოყალიბებულ ტექნოლოგიებს. მათ პირველ რიგში მიეკუთვნება ინტერნეტ-ვაჭრობა, რომელიც ძალიან ართულებს საგადასახადო ორგანოების მუშაობას - ადვილია ელექტრონული ტრანსაქციების დამალვა ან ფალსიფიცირება. ამასთან, ვაჭრობის განვითარებამ ისეთი ციფრული მექანიზმებით, როგორცაა მუსიკალური ჩანაწერები, საგანმანათლებლო მომსახურებები და ა.შ. გაართულა თვითონ ვაჭრობის ფაქტის თუ გადასახადის გადამხდელის კონკრეტული ქვეყნისთვის მიკუთვნების დადგენა.

ის სახელმწიფოები, რომლებიც მიმართავენ საგადასახადო დაწოლის გაძლიერებას, უფრო ხშირად ეჯახებიან საგადასახადო კრიზისის პრობლემებს. იქმნება ჩაკეტილი წრე, სადაც უფრო მობილური კომპანიების გადასახადებისაგან გაქცევას შედეგად მოყვება ის, რომ სახელმწიფო აძლიერებს საგადასახადო ზეწოლას ნაკლებად მობილურ საგადასახადო რეზიდენტებზე. ეს კი თავის მხრივ, აიძულებს მათ ეძიონ გზები საგადასახადო თანხების მინიმინიზაციის მიზნით. საგადასახადო დრო უფროდაუფრო დიდი წილით გადანაწილდება ნაკლებად მობილურ გადასახადების გადამხდელებზე. მაღალეფექტური საგადასახადო განაკვეთები ზრდიან გადასახადებისაგან გაქცევის სტიმულებს და ზრდის მანამდე არამობილური გადასახადების გადამხდელების ეფექტიანობას. ყეს თავის მხრივ, კიდევ უფრო ამძიმებს საგადასახადო ტვირთს. ამ პრობლემების გადაწყვეტის შემდეგი გამოსავალი არსებობს: საგადასახადო ზეწოლის შემცირება, სახელმწიფოს downshifting-ის განხორციელება, welfare state-ის დემონტაჟი, ძირითადი სახელმწიფო ფუნქციების ლიბერალიზაცია და მარკეტიზაცია. უკიდევ უფრო უკეთესი გამოსავალია ერთიანი მსოფლიო საგადასახადო განაკვეთების სისტემის შექმნა საქონლის მობილური სახეობებისთვის, მოკლევადიანი კაპიტალისთვის და წარმოების ფაქტორებისთვის. საგადასახადო სისტემების ჰარმონიზირება უნდა

გადაეცეს მსოფლიო საგადასახადო ორგანიზაციას, რომელმაც უნდა შეიძინოს ისეთივე მნიშვნელობა, როგორც გააჩნია საერთაშორისო სავალუტო ფონდს და მსოფლიო ბანკს. სამი გეოეკონომიკური პოლუსის ფორმირება – ჩრდილოა-მერიკულის, ევროპულის და აზია-წყნარი ოკეანის აუზის ქვეყნების – შესაძლებელს ხდის ამ ვარიანტის განხორციელებას საკმაოდ ხანმოკლე პერიოდში. წამყვანი მსოფლიო ცენტრების ძალისხმევას შეუძლია აიძულოს დანარჩენი მსოფლიო მოახდინოს საგადასახადო კანონმდებლობის ჰარმონიზირება და ნიველირება გაუკეთის ტრადიციულ ოფშორებს. თუმცა, როდესაც მსოფლიო მშპ-ის დიდი ნაწილი იქმნება არამატერიალურ და არა უბრალოდ არამატერიალურ, არამედ ციფრულ ანუ ვირტუალურ სფეროში, ოფშორების ფუნქციები თანდათან ევოლუციურად ერწყმის ინტერნეტს.. ყოველგვარი მცდელობა ინტერნეტში ტრანსაქციების გაკონტროლებისა უძლურია ებრძოლოს კერძო ანონიმურ ელექტრონულ ფულად სისტემებს, რომლებიც უკვე წარმატებით ფუნქციონირებენ.

სახელმწიფო მოხელეებს შეუძლიათ გააფორმონ მრავალმხრივი საგადასახადო შეთანხმებები და სრულყონ საგადასახადო ინფორმაციის საერთაშორისო მასშტაბით შეკრება და გაცვლა. Aარსებობს მოსაზრება, რათა განისაზღვროს იმ ქვეყნების ჩამონათვალი, რომლებიც ეწევიან უპატიოსნო ან დამლუპველ საგადასახადო კონკურენციას; მიზანშეწონილია გადასახადების შემოღება ოფშორულ გარიგებებზე გაზრდილი განაკვეთებით. ეს წესი. უკვე მოქმედებაშია რეალურად, მაგალითად, უკრაინაში. მმინც როგორია გადასახადების მომავალი გლობალიზაციის პირობებში? აშკარაა, რომ სახელმწიფო ამა თუ იმ ფორმით იარსებებს მომავალშიც. სახელმწიფოს საქმიანობა უნდა დაფინანსდეს და ამ დაფინანსების წყაროდ კვლავინდებურად დარჩება ალბათ გადასახადები. ეს გადასახადები ალბათ არსებითად შეიცვლებიან. მმოგებაზე გადასახადის ადგილს ალბათ დაიკავებს ის გადასახადები, რომელთა დაბეგვრის ობიექტები ნაკლებად მობილურები არიან – ესენია საკუთრება და მოხმარება. შეუძლებელია ოფშორში გადაიტანო სახლი ან იარო ავტომანქანით, რომელიც რეგისტრირებულია ტაივანში. შესაბამისად მოსალოდნელია საგადასახადო განაკვეთების გაზრდა უძრავ ქონებაზე. შესაძლებელია გადასახადები ხელფასებზეც გაიზარდოს ყოველ შემთხვევაში მათთვის, ვინც დაკავებულია რეალურ ეკონომიკაში, რაც კიდევ უფრო გააძლიერებს სამუშაო ძალის მიგრაციას ვირტუალურ ეკონომიკაში.

ვირტუალური ეკონომიკის გადასახადებით დაბეგვრის ეფექტური სისტემა ჯერჯერობით არ გამოუგონიათ. ასეთი სისტემის დანერგვის მცდელობას ალბათ მოყვება ბიზნესის საქმიანობის გამწვავება. კერძო ფული უფლებას აძლევს მის მფლობელებს შექმნან სახელმწიფოსაგან სავსებით

დამოუკიდებელი პარალელური ეკონომიკური სისტემა, რომელსაც სახელმწიფო უბრალოდ არ სჭირდება. შემღებელია ამ სისტემის კონტროლირება და მით უმეტეს გადასახადებით დაბეგვრა.

რადგან ვირტუალური ეკონომიკის ხვედრითი წილი მშპ-ის სტრუქტურაში იზრდება, და როგორც მოსალოდნელია კიდევ უფრო გაიზრდება, დასაბეგრი ბრუნვის ხვედრითი წილი შესაბამისად შემცირდება. ეს კი ავტომატურად შეამცირებს იმ მშპ-ის ხვედრით წილს, რომელიც გადანაწილდება სახელმწიფოს მიერ ბიუჯეტის საშუალებით. იმის მცდელობა, რომ მოხდეს დაბეგრილი მშპ-ის ხვედრითი წილის შემცირება საგადასახადო განაკვეთების გაზრდის ხარჯზე, კარგს არაფერს არ მოიტანს – ქონებაზე გადასახადების გადაჭარბებული გაზრდა დაამუხრუჭებს ახალ მშენებლობებს და დაანგრევს უძრავი ქონების ბაზარს. ბიუჯეტის საშუალებით გადანაწილებული მთლიანი შიდა პროდუქტის ხვედრითი წილის შემცირება ბუნებრივად გამოიწვევს სახელმწიფოს ჰიპერტროფირებული ფუნქციების შეცვლას და ამ ფუნქციების კონცენტრაციას თავისი საქმიანობის ძირითად ასპექტებზე. გლობალიზაციის მიერ გამოწვეული თვითრეგულირების ასეთი მექანიზმი გადააქცევს სახელმწიფოს უფრო ეფექტურ და ნაკლებად პარაზიტულ წარმონაქმნად. ამრიგად, სწორედ ტრადიციული საგადასახადო სისტემის კრიზისი, რომელიც გამოწვეულია გლობალიზაციით, ობიექტურად მიგვიყვანს უფრო ლიბერალურ მსოფლიომდე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Norberg J. “ Protection of Global Capitalizm” M. 2007. pp. 245.
2. [http:// www.infopark.ru/Press/article](http://www.infopark.ru/Press/article)
3. Vito Tanzi, Inter-American Development Bank. 1981-2001 წწ.საერთაშორისო სავალუტო ფონდის საგადასახადოდეპარტამენტის დირექტორი. Mმე-15 საერთაშორისო ფინანსური კონფერენციაზე მოხსენება.
4. [http:// cato.ru](http://cato.ru). RadchenkoV. European instituteof social-Economicresearches; Issues of Glibalizationand Development.